

НАСИЛЬНИЦЬКА ЗЛОЧИННІСТЬ ПЕРСОНАЛУ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ

ЧЕРЕВКО Кирило Олександрович - кандидат юридичних наук, доцент професор кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3384-8388>

УДК 343.9

DOI 10.32782/NP.2023.3.25

Стаття присвячена дослідженню насильницької злочинності серед персоналу установ виконання покарань в Україні. Встановлено збереження високого рівня та несприятливої динаміки відтворення кримінальних правопорушень, передбачених ст. ст. 127, 365 КК України серед вказаних суб'єктів. Виявлено, що серед мотивів катування та насильницького перевищення влади засуджених превалюють: а) особисто-садистичні, що виявляють прагнення до домінування над засудженими, ув'язненими та, таким чином, до самоствердження; б) службістські, які знаходять свій вияв в устремлінні на утримання оперативної ситуації в колонії під контролем, запобігання або припинення спроб утвердження та/або розширення влади особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу (авторитету). Чимале значення відіграє і фактор віктимності, зокрема провокуюча поведінка з боку засуджених, яка має місце приблизно у 78 % випадків застосування щодо них насильства з боку персоналу. Система протидії насильницькій злочинності серед персоналу установ виконання покарань – комплекс загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів, що розгортаються на декількох рівнях й спрямовані на блокування, нейтралізацію, послаблення дії відповідної групи криміногенних факторів

Ключові слова: злочинність, насильство, кримінальний радикалізм, засуджені, установа виконання покарань, персонал, протидія.

Постановка проблеми

Кримінальне насильство традиційно складало одну з найгостріших, маркерних проблем як кримінологічної доктрини, так і загальносоціального стану, зокрема й ефективності функціонування правоохоронних органів. Не є виключенням й кримінально-виконавча система. На цей сегмент кримінальної юстиції покладається вкрай важливе завдання у забезпечення досягнення цілей покарання та, таким чином, в значній мірі реалізації завдань кримінально-правового регулювання загалом. Тому інституціональні дисфункції кримінально-виконавчої системи, що як найяскравіше проявляються у злочинності персоналу установ виконання покарань, серйозно впливають на здатність держави утримувати злочинність під контролем, здійснювати посткримінальну превенцію, гарантувати кримінологічну безпеку населенню загалом. Особливе занепокоєння викликає кримінальне насильство з боку персоналу вказаних установ щодо засуджених до позбавлення волі. Відомий рівень закритості виправних колоній для громадського контролю, специфічне середовище службової діяльності працівників Державної кримінально-виконавчої служби (далі – ДКВС), постійне контактування з кримінальним елементом, кримінальне зарадження – ось далеко неповний перелік факторів детермінації кримінального насильства щодо засуджених, які, набуваючи контурів усталених практик, виявляють дотичність до стійкого феномену – кримінального ра-

дикалізму в установах виконання покарань. Протидія останньому – одна з найчуттєвіших, стрижневих проблем реформування системи кримінальної юстиції як елементу євроінтеграційного руху України.

Принагідно зауважимо, що численні аспекти протидії злочинності серед засуджених, в тому числі й кримінальному радикалізму порушувались у працях таких науковців, як В. М. Анісімков, О. М. Бандурка, І. Г. Богатирьов, М. І. Гернет, Я. І. Гілінський, А. І. Гуров, Л. В. Гусар, Л. М. Давиденко, П. Ю. Данильченко, І. М. Даньшин, С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, О. М. Джу́жа, М. О. Докторович, В. М. Дрьомін, А. Ф. Зелінський, В. А. Кирилюк, О. Г. Колб, Я. О. Ліховицький, Н. Крісті, С. Ю. Лукашевич, Ю. В. Орлов, М. С. Пузирьов, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, І. Я. Фойницький, Г. Й. Шнайдер, І. С. Яковець та ін.

В той же час, при всій значущості наявних напрацювань, не можна не відмітити і те, що ситуація триваючої російсько-української війни змусила по-новому поглянути на проблеми законності і правопорядку в установах виконання покарань. Від стійкості державного апарату, від ефективності правоохоронної, кримінально-превентивної діяльності багато в чому залежить євроінтеграційна перспектива. Та перспектива, яку намагається знищити агресор і за збереження якої кладуть своє життя захисники України. В таких умовах неприпустимим та вкрай аморальним вважаємо збереження злочинних, антигуманних практик діяльності, що й досі мають місце серед персоналу установ виконання покарань. А надто найбільш небезпечних та ганебних з них: насильства над засудженими, проявів кримінального радикалізму. Ці обставини у своїй сукупності зумовлюють актуальність теми статті.

Мета статті – надати опис та пояснення стану насильницькій злочинності персоналу установ виконання покарань та виявити проблемні аспекти протидії її відтворення.

Виклад основного матеріалу

Кримінологічне запобігання у колоніях є необхідним та об'єктивним елементом процесу виконання – відбування покарань [1, с. 66]. Такий висновок витікає із змісту ч. 2

ст. 50 КК та ст. 1 КВК України, у яких визначено таку мету покарання, як запобігання кримінальним правопорушенням, а також обумовлений змістом даного процесу, відповідно до якого формою виконання покарань є сукупність однорідних процедурних вимог, що висуваються до дій адміністрації колоній і спрямовані на досягнення результату у вигляді реалізованої кари (у контексті даного дослідження – це діяльність відповідних суб'єктів по запобіганню вчиненню кримінальних правопорушень з боку персоналу цих КВУ закритого типу) [2, с. 785].

Девіантна (протиправна) поведінка персоналу ДКВС України відноситься до підстав проведення щодо цих осіб заходів кримінологічного запобігання кримінальним правопорушенням та є у зв'язку з цим необхідною умовою такої діяльності у сфері виконання покарань [1, с. 66].

Із 342 вчинених у сфері виконання покарань України кримінальних правопорушень 99 зареєстровано у 2017 році, 84 – у 2018 р., 76 – у 2019 р. та 83 – у 2020 р. При цьому варто зазначити, що у середньому за вказаний період щорічно персоналом колоній вчинялось 86 кримінальних правопорушень, враховуючи «коливальний» (у бік зменшення або збільшення) характер даного суспільно небезпечного явища у сфері виконання покарань України [1, с. 108]. Поряд з цим, звертає на себе увагу й той факт, що, розпочинаючи з 2017 року по даний час, щорічно зменшується кількість персоналу колоній у зв'язку із «консервацією» (тимчасовим припиненням діяльності) та закриттям УВП, а тому рівень злочинності (кримінальних правопорушень) цих суб'єктів у розрахунку на 1 тис. осіб не співпадає з абсолютними щорічними показниками. Більш того, з 2017 року намітилась тенденція щодо щорічного збільшення рівня злочинності серед персоналу колоній. Так, при штатній чисельності персоналу ДКВС України, яка складала станом на 01.01.2021 34 тис. осіб, на персонал колоній припадало майже 70% (22 тис. осіб) [1, с. 108].

Про негативні тенденції щорічного збільшення рівня злочинності персоналу колоній свідчать і офіційні відомості, що стосуються кількості засуджених, які трима-

лись у місцях позбавлення волі. Так, якщо станом на 01.01.2018 року в УВП та СІЗО трималось майже 70 тис. засуджених, то станом на 01.01.2021 – майже 50 тис., тобто їх кількість в абсолютних цифрах зменшилась на 20 тис. осіб, а у відсотковому вираженні – на 28,6% [3].

Таким чином, варто констатувати, що ні зменшення кількості колоній та персоналу цих установ виконання покарань, ні зменшення кількості засуджених, які відбували у них покарання у виді позбавлення волі, не привели до підвищення ефективності запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються зазначеними суб'єктами у сфері виконання покарань України [1, с. 109].

Показовим у цьому сенсі є відомості про структуру кримінальних правопорушень, вчинених персоналом колоній у сфері виконання покарань України, у 2016 році (останньому перед реформою 2017 року періоді), а саме – це:

1) ті із них, що стосуються незаконного обігу наркотичних засобів (ст. ст. 307, 309 КК) – 46 кримінальних проваджень або 45% у загальній кількості вчинених цими суб'єктами суспільно небезпечних, винних і кривих діянь (ст. 11 КК);

2) корупційні злочини (ст. 45 КК) – 39% (40 правопорушень), серед яких:

а) 24% (25 проваджень) припадало на таке кримінальне правопорушення, як прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК);

б) 7% (7 проваджень) пов'язано з привласненням, розтратою майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК);

в) 5% (5 проваджень) стосується зловживання владою або службовим становищем (ст. 364);

г) 3% (3 провадження) відносяться до зловживання впливом (ст. 369-2 КК);

3) ті із них, що пов'язані із перевищенням влади або службових повноважень працівниками правоохоронного органу (ст. 365 КК) – 7% (7 проваджень);

4) ті із них, що стосуються невиконання судового рішення (ст. 382 КК) – 4% (4 провадження);

5) інші кримінальні правопорушення [1; 3].

Зауважимо, що вказана структура кримінальних правопорушень серед персоналу установ виконання покарань лишається сталою протягом останніх 7 років. Незважаючи як на скорочення чисельності засуджених, кількості виправних колоній, в тому числі й зокрема через збройну агресію російської федерації, тимчасову окупації частини території України, кримінально-правова структура лишається загалом стабільною. В тому числі й за результатами 2022 року, тобто майже повного року повномасштабної війни, маємо констатувати: насильницькі злочини (ст. ст. 127 та 365 КК України) загалом складають приблизно 8,5 % від всіх зареєстрованих кримінальних правопорушень, вчинених персоналом виправних, виховних колоній та СІЗО.

Традиційно серед усіх регіонів України найбільш кримінально активною є протиправна діяльність персоналу Київського СІЗО, Городищенської виправної колонії № 96, Кропивницькій виправній колонії № 4 та № 6 та Одеському СІЗО [1, с. 118], в яких протягом 2018–2022 р.р. щорічно реєструється близько 3 насильницьких злочинів з боку персоналу по відношенню до засуджених, утримуваних під вартою, без врахування латентної частини.

Загалом як показує практика, кількість злочинів, що вчиняються персоналом виправних і виховних колоній у зв'язку із застосуванням сили до засуджених, щорічно зростає, що, у свою чергу, свідчить про неадекватну реакцію та малоефективне запобігання цим суспільно небезпечним проявам з боку відповідних суб'єктів профілактики злочинів [4]. Зокрема, якщо у 1991-2010 р.р. кількість таких злочинів у загальній їх структурі складала від 1 до 3 щорічно, то у 2010-2014 р. р. їх кількість збільшилась майже у три рази, а з 2014 по 2017 р. р. – більше 10 випадків щорічно [5, с. 37]. Не змінилася ця тенденція і після початку реформи системи виконання покарань. В середньому по країні протягом 2018–2022 реєструється приблизно по 12,5 насильницьких злочинів в рік.

Мотиви, з яких застосовується насильство з боку персоналу установ виконання покарань до засуджених – різне. Так, ре-

зультати дослідження І. О. Колба дозволили йому виділити три групи мотивів:

1. Суспільні та особистісні мотиви вчинення злочинів. Мова у даному випадку ведеться про те, що як у цілому в системі ДКВС України, так і на індивідуальному (особистісному) рівнях мотивацію та мотиви вчинення злочину персоналом органів та установ виконання покарань формують єдині для всіх детермінанти, що пов'язані з проблемами функціонування сфери виконання покарань (низький рівень матеріального та соціального забезпечення; дефіцит бюджетних коштів; стресові ситуації, що спричинені та обумовлені проведенням реформ; висока криміногенна зарядженість та провокаційна діяльність щодо персоналу виправних та виховних колоній з боку засуджених та їх близьких родичів тощо) [6];

2. Політичні, корисливі, насильницько-егоїстичні, анархістсько-індивідуалістичні, легковажно-безвідповідальні, лякливо-малодушні мотиви вчинення злочинів. У цій ситуації мотивація та мотиви злочинної поведінки персоналу органів та установ виконання покарань формуються та реалізуються у подальшому під впливом тих детермінант, що диктуються сучасними політичними та іншими суспільно-правовими реаліями життя в Україні. Зокрема, саме це стало вирішальним при вчиненні злочинів тими особами з числа персоналу виправних та виховних колоній, які були призначені на посади по квотах чи політичних домовленостях (характерними у зв'язку з цим стали злочини, що були вчинені з метою отримання незаконної вигоди, шляхом зловживання та перевищення службових повноважень; випадки катування та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження із засудженими тощо) [6].

3. Ідейні, матеріальної заінтересованості, які включають й корисливі мотиви, у тому числі з деформованими матеріальними потребами, а також мотиви, що обумовлені міжособистісним спілкуванням персоналу зазначених колоній поміж собою та із засудженими і іншими учасниками кримінально-виконавчих правовідносин [4].

З нашої точки зору цей підхід є обґрунтованими, однак таким, що лишає можли-

вість для його удосконалення. Зокрема, як засвідчило здійснене нами дослідження та збирання експертних оцінок серед 27 начальників та заступників начальників виправних колоній середнього та максимального рівнів безпеки, серед мотивів катування та насильницького перевищення влади засуджених превалюють: а) особисто-садистичні, що виявляють прагнення до домінування над засудженими, ув'язненими та, таким чином, до самоствердження. Серед іншого, це підтверджується і думкою Міністра юстиції Д. Малюська: «Серед працівників колонії зустрічаються, окрім інших, і садисти, які просто задовольняють якісь свої психологічні потреби, перебуваючи у тюрмах» [7]; б) службістські, які знаходять свій вияв в устремлінні на утримання оперативної ситуації в колонії під контролем, запобігання або припинення спроб утвердження та/або розширення влади особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу (авторитету). Чимале значення відіграє і фактор віктимності, зокрема провокуюча поведінка з боку засуджених, яка має місце приблизно у 78 % випадків застосування щодо них насильства з боку персоналу.

Одними з поширених прийомів застосування катувань у виправних колоніях є так звані «заплив» та «дельфін». «Заплив» полягає у такому: «Стелиться матрац, тебе кладуть на пузо і викручують тобі руки, ноги до потилиці, тобто в тебе перекривається діафрагма, грудна клітка, ти дихати не можеш, тобі важко. І коли ти починаєш непритомніти, тобі підносять до носа вату з нашатирем, щоб ти приходив до тями». «Дельфін – це коли кладуть людину на спину, теж на матрац. Усе відбувається на матраці, тому що вони не залишають ні синців, нічого. Навіть якщо прийдуть, то скажуть: «Так у нього ж нічого немає». Кладеться ганчірка на обличчя і поливається водою – ти захлинаєшся просто», – зі слів одного із засуджених [8]. Поширеною є й практика примушування засуджених до застосування насильства щодо інших засуджених як інструмент опосередкованого тиску з боку персоналу установ виконання покарань.

Значним є рівень латентності насильницької злочинності з боку персоналу. Що-

року до них на гарячу лінію тільки однієї громадської організації «Альянс української єдності» надходять близько півтори тисячі повідомлень про катування у в'язницях. Від початку 2021-го року таких звернень понад 800. Правозахисник розповідає: крім фізичних катувань, працівники колоній вдаються і до психологічних [8].

«Наприклад, катування холодом, катування умовами, коли під вікном у камері розпалюють вогнище, якийсь скат кинуть, і ця гума горить – людина задихається. Воно ж ніде не зафіксується: дим пройшов, людина оклигалася, скажімо так, а потім як це доказати, невідомо. Катування звуком: включають гучно музику, наприклад, колонку, або якесь правило внутрішнього розпорядку, те, що там заборонено, наприклад, в'язням, вони постійно повторюються, і це можна цілий день слухати і дуже гучно слухати. Катування водою, коли поміщають тебе в СІЗО, і більш немає вибору, як пити, їсти, і лишається тільки вибір те, що тобі принесли» [8].

Таким чином, як бачимо, насильницька злочинність серед персоналу установ виконання покарань – відносно поширене та ганебне явище, яке свідчить про значну дисфункцію інституту виконання покарань. Серед іншого вона проявляється й у супутніх фонових явищах.

Особи з числа персоналу колоній своєю протиправною поведінкою та її вираженням у повсякденній діяльності у сфері виконання покарань обумовлюють вжиття щодо них відповідних запобіжних заходів. Як свідчить практика, зазначена девіантна поведінка персоналу колоній проявляється у формі: а) неналежного виконання службових обов'язків (наприклад, сон на посту); б) вживання спиртних напоїв на службі (роботі); в) неприбуття на службу (роботу) без поважних причин; г) інші [3; 122, с. 64].

Враховуючи зазначені обставини та особу правопорушника, підрозділи внутрішньої безпеки ДКВС України, на підставі відповідних нормативно-правових актів, що регулюють питання ОРД [9, с. 87], у першу чергу, Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», ставлять цей об'єкт на профілактичний облік, а у випадках, передбачених ст. ст. 246-275 КПК, здійснюють

комплекс негласних слідчих (розшукових) заходів, спрямованих на запобігання вчиненню персоналом колоній корупційних та інших правопорушень [1, с. 64]. Девіантна поведінка персоналу колоній у сфері виконання покарань проявляється у виді особистісних негативних звичок, традицій, стереотипів тощо [1, с. 64].

Певна річ, ефективна протидія насильницькій злочинності серед персоналу установ виконання покарань – задача комплексна, що може бути успішно вирішена виключно у поєднанні різнорідних, різноспрямованих та багаторівневих заходів і напрямів кримінально-превентивної властивості. Підвищення мобільності діяльності правоохоронних органів і розвиток ефективності та прозорості служби в правоохоронних органах, в умовах реформування саме цих органів, визначення їх компетенції, структури, механізмів взаємодії, лежить не стільки в площині методологічного забезпечення діяльності правоохоронного блоку, скільки у площині налагодження дієвої ефективної системи управління правоохоронною діяльністю, в цілому [10, с. 734–735]. У таких умовах, на переконання С. В. Федюна (і з цим в повній мірі можна погодитись), потрібен нормативний документ, який би регулював питання, зокрема, взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів (у виді єдиного міжвідомчого документа, який би об'єднав правоохоронні органи у досягненні мети, та мав єдиний механізм її реалізації) та визначав би основні напрями і форми взаємодії у вирішенні питань боротьби із злочинністю, а також врегулював би питання проведення спільних заходів, утому числі й по питаннях запобігання злочинам з боку персоналу виправних і виховних колоній при застосуванні цими особами сили та інших засобів безпеки до засуджених [11, с. 979; 4].

Не менш важливою проблемою при вирішенні питань взаємодії правоохоронних органів, включаючи органи та установи виконання покарань є й координація їх дій [12, с. 81–95], враховуючи, що у процесі координації суб'єктів управління вирішуються такі основні завдання: узгодження функціонування частин і елементів системи в на-

прямі досягнення цілей; інтеграція зусиль різноманітних органів і підрозділів, для вирішення конкретних завдань; урегулювання діяльності співвиконавців; узгодження дій структурних підрозділів і додаткових сил при проведенні комплексних заходів; коригування нормативно-правових актів, що регламентують поділ функціональних обов'язків і характер взаємодії тощо [11, с. 980;].

Виходячи з цього, О. Н. Ярмиш обґрунтував необхідність створення єдиної Концепції реформування правоохоронної системи, з об'єктивною оцінкою вже проведених заходів, яку доцільно затвердити рішенням Ради національної безпеки і оборони України, зважаючи на те, що злочинність і корупція, в сучасних умовах, за своїми кількісними та якісними характеристиками, набули масштабів загрози національній безпеці [13, с. 16; 4]. Дійсно, варто погодитись, що реформування тільки кримінально-виконавчої системи у відриві від решти складових кримінальної юстиції буде неефективним. Показовим в цьому аспекті є приклад, що демонструє ланцюжок функціональних залежностей в системі правоохоронної діяльності. Так, 30.06.2014 року, приблизно о 17 год. 15 хв., у Жовтоводській виправній колонії №26 мало місце безпідставне застосування фізичного насильства та катувань працівниками виправної колонії до засудженого, який очікував особистого прийому працівником Генеральної прокуратури України. За цим фактом до ЄРДР внесено відомості щодо вчинення п'яти кримінальних правопорушень службовими особами колонії за ознаками ч.1 ст. 127 (катування) та ч. 2 ст. 365 (перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу, що супроводжувалося насильством) КК України. Крім цього, внесено подання т.в.о. начальника управління Державної пенітенціарної служби України, за яким розпочато службове розслідування та відсторонено від виконання службових обов'язків чотирьох службових осіб установи. Працівників прокуратури області, які не вжили дієвих заходів щодо припинення порушень конституційних прав засуджених внаслідок неналежного виконання своїх

службових обов'язків, притягнуто до дисциплінарної відповідальності [14]. Отже, однією із базових вимог підвищення ефективності запобігання та протидії насильницькій злочинності серед персоналу установ виконання покарань є комплексна реформа системи кримінальної юстиції в Україні. І цей напрям діяльності має становити один з пріоритетних при формуванні державної політики перехідного правосуддя.

Висновки

Система протидії насильницькій злочинності серед персоналу установ виконання покарань – комплекс загальносоціальних, спеціально-кримінологічних та індивідуальних заходів, що розгортаються на декількох рівнях й спрямовані на блокування, нейтралізацію, послаблення дії відповідної групи криміногенних факторів. Встановлено, що кримінальний радикалізм персоналу виправних колоній, СІЗО демонструє стійкість, здатність зберігати свої інституціональні властивості навіть в умовах війни. Змушені констатувати, що повномасштабна агресія російської федерації проти України змушує, на жаль, переглядати пріоритету у державному фінансуванні на цьому етапі боротьби за збереження державності України, її демократичних і правових засад. Тим не менш, варто бути свідомим і того, що зниження ступеня криміналізованості персоналу установ виконання покарань так само важлива задача для збереження й подальшого розвитку цих самих засад. Система виконання покарань закладає довгі тренди у відтворенні криміногенної обстановки в державі, в тому числі й зокрема за рахунок інтенсифікації рецидивної злочинності. І це є черговим викликом для стратегії перехідного правосуддя в Україні: стабілізація обстановки в установах виконання покарань та забезпечення ефективності процесів ресоціалізації, виправлення засуджених – одна з гарантій успішного повоєнного транзиту нашої держави.

Література

1. Кримінальні правопорушення, що вчиняються персоналом колоній : кримінологічна характеристика та заходи запобі-

гання : монографія / О. Г. Колб, І. М. Копотун, Т. В. Попельнюк, Р. Polían; за заг. ред. д.ю.н., проф., заслуженого юриста України О. Г. Колба. Куновіце: ГУСПОЛ, 2022. 300 с.

2. Степанюк А. Х., Автухов К. А. Процесуальні аспекти доктрини кримінально-виконавчого права. *Правова доктрина України: у 5 т.* Харків: Право, 2013, Т. 5: Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. С. Батиргареева та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова. С. 784-798 .

3. Про стан правопорядку, ізоляції та нагляду, діяльність підрозділів охорони пожежної безпеки та воєнізованих формувань Державної кримінально-виконавчої служби України у 2016 році: Департамент ДКВС Міністерства юстиції України, 2017. 34 с.

4. Колб І. О. Про деякі мотиви протиправної поведінки персоналу колоній в Україні при застосуванні сили до засуджених, позбавлених волі // Наукове мислення : Шістнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/46-shistnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/343-pro-deyaki-motivi-protipravnoji-povedinki-personalu-kolonij-v-ukrajini-pri-zastosuvanni-sili-do-zasudzenikh-pozbavlenikhvoli> (дата звернення: 01.02.2023).

5. Ліховіцький Я. О. Злочини, що вчиняються персоналом державної кримінально-виконавчої служби України : кримінологічна характеристика та запобігання. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2017. 559 с.

6. Вирок Ківерцівського районного суду Волинської області : Справа № 0305/559/2012. Провадження № 1/0305/69/2012 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/22598942> (дата звернення: 01.02.2023)..

7. За два роки технології забезпечать відсутність катувань у колоніях – Малюська. *Радіо Свобода*. 2020. 06 червня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-maliuska-pro-katuvannia/30656626.html> (дата звернення: 01.02.2023).

8. Кінша Д. Катування в тюрмах. Що робить держава для дотримання прав

в`язнів. *УНІАН*. 2021. 9 грудня. URL: <https://suspilne.media/188010-katuvanna-v-turmah-so-robit-derzava-dla-dotrimanna-prav-vazniv/> (дата звернення: 01.02.2023).

9. Богатирьов І. Г., Джужа О. М., Ільчій М. П. Оперативно-розшукова діяльність в установах виконання покарань: монографія. Дніпропетровськ: Дніпропет. ун-т внутр. справ, 2009. 188 с.

10. Воєдило К. М. Організація взаємодії підрозділів Служби безпеки та Державної прикордонної служби України під час здійснення оперативно-розшукових заходів // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 берез. 2017 р.). Хмельницький, 2017. С. 734-737.

11. Федюн С. В. Окремі питання взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 березня 2017 року). – Хмельницький, 2017. С. 978-981.

12. Борисов В. І. Ефективність кримінально-правової політики / В. І. Борисов, П. Л. Фріс // Теоретичні засади вдосконалення правового статусу засуджених / О. В. Лисодєд // *Правова доктрина України : у 5 т.* – Харків, 2013. – Т. 5 : Кримінально-правові науки в Україні : стан, проблеми та шляхи розвитку / В. Я. Тацій [та ін.]; за заг. ред. В. Я. Тацій, В. І. Борисов. – С. 81-95.

13. Ярмиш О. Н. Реформа правоохоронної системи в сьогоденній Україні : здобутки, втрати, перспективи // Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези Всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 3 березня 2017 року). – Хмельницький, 2017. С. 10-16.

14. За підозрою у катуванні засуджених затримано одного з керівників Жовтоводської виправної колонії № 26 / Дніпропетровська обласна прокуратура. URL: https://dnipr.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_t=rec&id=141885&fp=259 (дата звернення: 01.02.2023).

Kyrylo O. CHEREVKO,
PhD in Law, Associate Professor
(Kharkiv National University of Internal
Affairs, Kharkiv, Ukraine)

**VIOLENT CRIME BY STAFF OF
PENAL INSTITUTIONS: STATUS AND
PROBLEMS OF PREVENTION**

The article is devoted to the study of violent crime among the personnel of penal institutions in Ukraine. Criminal violence has traditionally been one of the most acute, marker problems of both criminological doctrine and the general social state, in particular the effectiveness of the functioning of law enforcement agencies. The criminal justice system is no exception. This segment of criminal justice is entrusted with an extremely important task in ensuring the achievement of the goals of punishment and, thus, to a large extent, the implementation of the tasks of criminal law regulation in general. Therefore, the institutional dysfunctions of the criminal-executive system, which are most clearly manifested in the criminality of the staff of penal institutions, seriously affect the ability of the state to keep crime under control, to carry out post-criminal prevention, and to guarantee criminological safety of the population in general. Special concern is caused by criminal violence by the personnel of the specified institutions against those sentenced to imprisonment.

The preservation of a high level and unfavorable dynamics of the reproduction of criminal offenses provided for by Art. Art. 127, 365 of the Criminal Code of Ukraine among the specified entities. It was found that among the motives for torture and violent abuse of power by convicts, the following prevail: a) personal-sadistic ones, showing a desire to dominate convicts and prisoners and, thus, to self-affirmation; b) civil servants, which manifest themselves in the desire to keep the operational situation in the colony under control, prevent or stop attempts to establish and/or expand the power of a person who is in the status of a subject of increased criminal influence (authority). The factor of victimhood plays a significant role, in particular provocative behavior on the part of convicts, which occurs in approximately 78% of cases of violence by staff.

Violent crime among the staff of penal institutions is a relatively common and shameful phenomenon, which indicates a significant dysfunction of the penal institution. Among other things, it manifests itself in accompanying background phenomena: improper performance of official duties, drinking alcohol on duty, not showing up for duty, etc.

It has been proven that reforming only the criminal enforcement system in isolation from the rest of the criminal justice system will be ineffective, weakening the effect of the corresponding group of criminogenic factors. It has been established that the criminal radicalism of the staff of correctional colonies, pre-trial detention centers demonstrates stability, the ability to preserve its institutional properties even in wartime conditions. We are forced to state that the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine forces, unfortunately, to review the priority in state funding at this stage of the struggle for the preservation of Ukraine's statehood, its democratic and legal foundations. Nevertheless, it is worth being aware of the fact that reducing the degree of criminalization of the personnel of penal institutions is an equally important task for the preservation and further development of these principles. The system of execution of punishments lays down long trends in the reproduction of the criminogenic situation in the state, including and in particular due to the intensification of recidivism. And this is another challenge for the strategy of transitional justice in Ukraine: stabilization of the situation in penal institutions and ensuring the effectiveness of resocialization processes, correction of convicts is one of the guarantees of a successful post-war transition of our country.

One of the basic requirements for improving the effectiveness of preventing and combating violent crime among the personnel of penal institutions is a comprehensive reform of the criminal justice system in Ukraine. And this direction of activity should be one of the priorities in the formation of the state policy of transitional justice.

Key words: *crime, violence, criminal radicalism, convicts, penitentiary, staff, countermeasures.*